

Sygn. akt IV CK 162/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 października 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Mirosław Bączyk

w sprawie z powództwa Korporacji J.(...) Spółce Akcyjnej w B. w likwidacji
przeciwko L. G.

o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 13 października 2005 r.,
kasacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 30 czerwca 2004 r., sygn.
akt III Ca (...),

uchyla zaskarżony wyrok w części uwzględniającej powództwo co do kwoty 16.314 (szesnaście tysięcy trzysta czternaście) złotych oraz zasądzającej odsetki od kwoty zasądzonej tym wyrokiem (pkt I) i oddalającej apelację w tym zakresie (pkt I), a także w części rozstrzygającej o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 25 lutego 2003 r. Sąd Rejonowy w G. zasądził od pozwanego L. G. na rzecz powoda – Korporacji „J.(...)” Spółka Akcyjna w G. (obecnie w B., w

likwidacji) kwotę 26 314 zł z 2 % dziennie od dnia 5 listopada 2001 r. (tj. od dnia wniesienia pozwu) do dnia zapłaty. Według ustaleń stanowiących podstawę tego wyroku, w dniu 19 czerwca 2001 r. strony, w formie aktu notarialnego, zawarły umowę pożyczki, według której powód pożyczył pozwanemu sumę 15 000 zł do dnia 19 października 2001 r.; oprocentowanie pożyczki określone zostało na 0,34 % dziennie, z tym że należność powoda z tego tytułu miała być uiszczana przez pozwanego w okresach dwutygodniowych od dnia 20 czerwca 2001 r., a w razie zwłoki w jej zapłacie pozostała do zwrotu suma pożyczki stawała się w całości wymagalna, przy czym powód został uprawniony do naliczania od tej sumy „odsetek karnych” w wysokości 2% dziennie. Pozwany złożył w akcie notarialnym oświadczenie o poddaniu obowiązku zwrotu pożyczki z odsetkami egzekucji z całego swego majątku. Dla zabezpieczenia udzielonej pożyczki ustanowiona została na rzecz powoda hipoteka na stanowiącym własność pozwanego lokalu mieszkalnym. Pozwany zwrócił powodowi jedynie 5 000 zł wraz z odsetkami w kwocie 1 794 zł i z dniem 1 sierpnia 2001 r. zaprzestał terminowego wykonywania umowy. Z kwoty wpłaconej przez pozwanego w dniu 23 października 2001 r., 238 zł pozwany zaliczył na pokrycie „odsetek umownych”, a pozostałą jej część zaliczył na pokrycie „odsetek karnych”. Ustalona przez powoda należność pozwanego z tytułu „odsetek karnych” za czas do dnia wytoczenia powództwa wynosi 16 314 zł. Sąd Rejonowy uznał, że odsetki ustalone w umowie były rażąco wysokie (odsetki w wysokości 0,34 % dziennie były ponad czterokrotnie wyższe od obowiązujących w chwili zawarcia umowy odsetek ustawowych, a odsetki w wysokości 2 % dziennie – stanowiły więcej niż dwudziestoczyterokrotność tych odsetek). Jednakże nie uzasadnia to zarzutu pozwanego częściowej nieważności umowy ze względu na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego. Bowiem pozwany nie znajdował się w położeniu, które zmuszało go do zaciągnięcia pożyczki, odpowiadał mu pozbawiony formalizmu i zabezpieczeń stosowanych przez banki sposób pożyczki. Poza tym pozwany w przeszłości zawarł z powodem umowę pożyczki na warunkach analogicznych do umowy zawartej przez niego w dniu 19 czerwca 2001 r. i umowę tę wykonał.

Po rozpoznaniu apelacji pozwanego Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 30 czerwca 2004 r. zmienił wyrok powołany na wstępie tylko o tyle, że w miejsce zasądzonych tym wyrokiem odsetek od kwoty 26 314 zł, płatnych od dnia wytoczenia powództwa, zasądził odsetki w wysokości 38% w stosunku rocznym, a w pozostałej części oddalił apelację. Sąd Okręgowy w zasadzie uznał za trafną ocenę okoliczności

sprawy dokonaną przez Sąd pierwszej instancji. Uznał jedynie za stosowne zasądzenie odsetek od kwoty zasądzonej tym wyrokiem, płatnych od dnia wytoczenia powództwa, zamiast w wysokości wynikającej z umowy stron, w wysokości odpowiadającej odsetkom stosowanym przez banki przy udzielaniu kredytów krótkoterminowych.

Wyrok Sądu Okręgowego w części dotyczącej zasądzenia od pozwanego kwoty 16 314 zł oraz odsetek od kwoty zasądzonej tym wyrokiem pozwany zaskarżył kasacją. Podstawę kasacji stanowią naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., art. 481 § 1 i 2 w zw. z art. 353¹ w zw. z art. 58 § 2 i 3 k.c. oraz art. 482 § 1 k.c. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sadu Okręgowego w zaskarżonej części, ewentualnie o jego zmianę i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda odsetek ustawowych od kwoty 10 000 zł od dnia 20 października 2001 r. do dnia zapłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I. Naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. może polegać na ocenie dowodów z pominięciem zasad określonych w tym przepisie, co spowodowało że sąd dał wiarę określonym dowodom i uznał ich moc dowodową lub odwrotnie. Zawarty w kasacji zarzut naruszenia wymienionego przepisu powinien zatem wskazywać jakie – konkretnie – dowody przeprowadzone w sprawie zostały przez sąd ocenione wadliwie i na czym ta wadliwość polegała, a także że uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 393¹ pkt 2 k.p.c. obowiązujący przed zmianą dokonaną ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98, mający zastosowanie w sprawie w związku z art. 3 tej ustawy). Zarzut rozpoznawanej kasacji naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. „przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów” bez wskazania, jakich dowodów dotyczy i określenia wadliwości tej oceny nie daje podstawy do stwierdzenia naruszenia wymienionego przepisu. Jego uzasadnienie, wskazujące, że zarzucane uchybienie wyraża się w uznaniu, iż ustalenie w umowie rażąco wygórowanych odsetek nie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, oznacza, że w istocie jest to zarzut naruszenia prawa materialnego.

II. Jak wynika z dołączonego do pozwu sposobu obliczenia należności dochodzonej przez powoda, w kwocie 26 314 zł mieszczą się skapitalizowane odsetki ustalone za czas do wniesienia pozwu i to – wobec zaliczenia przez powoda z kwoty wpłaconej przez pozwanego w dniu 23 października 2001 r. na zaległe odsetki za korzystanie z kapitału kwoty 238 zł, w całości pokrywającej tę należność – obejmujące jedynie odsetki za opóźnienie (nazywane przez strony odsetkami karnymi) w wysokości

2 % dziennie, liczone od dnia 1 sierpnia 2001 r. do dnia wniesienia pozwu. Jednym z trzech wyjątków od zakazu anatocyzmu ustanowionego w art. 482 k.c. jest wynikająca z § 1 tego artykułu dopuszczalność żądania odsetek za opóźnienie od zaległych odsetek (i to odsetek tzw. kapitałowych jak i odsetek za opóźnienie – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 października 1998 r., I CKN 782/97, OSNC 1999, nr 5, poz. 92) od chwili wytoczenia o nie powództwa. Wbrew zapatrywaniu skarżącego, dopuszczalność ta nie zależy od uprzedniego porozumienia stron w tym przedmiocie. Uwzględnienie przez Sąd Okręgowy żądania zasądzenia odsetek od zaległych odsetek nie stanowi zatem o naruszeniu art. 482 § 1 k.c.

III. Niewątpliwie zastrzeżone przez strony w zawartej przez nie umowie odsetki za opóźnienie (nazwane odsetkami karnymi) w wysokości 2 % dziennie były w porównaniu do wysokości odsetek ustawowych obowiązujących w chwili zawarcia umowy rażąco wysokie. Okoliczność ta sama przez się nie świadczy jednakże o sprzeczności umowy w tej części z zasadami współżycia społecznego. Dla oceny umowy z tego punktu widzenia miarodajne jest porównanie wartości świadczenia, które ze względu na wysokość ustalonych odsetek zamierzał uzyskać powód w razie dopuszczenia się przez pozwanego opóźnienia w wykonaniu umowy ze świadczeniem, jakie uzyskiwał pozwany w wyniku jej zawarcia. Trafnie, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2003 r., II CKN 1097/00 (OSNC 2004, nr 4, poz. 55), Sąd Okręgowy uznał, że także sama dysproporcja między wartością określonych w umowie świadczeń stron nie jest jeszcze wystarczającym powodem dla uznania umowy za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego. Dla uznania takiego konieczne jest stwierdzenie rażącego zachwiania ekwiwalentności świadczeń. Przy ustaleniu, czy do niego doszło należy zaś mieć na uwadze wszelkie okoliczności, które mogą mieć wpływ na rzeczywistą wartość świadczeń.

Szybkie uzyskanie pożyczki i udzielenie jej bez spełnienia przez pożyczkobiorcę zbytnich formalności może niewątpliwie „podrażać” jej udzielenie i to tak w zakresie oprocentowania określającego wynagrodzenie za korzystanie z cudzego kapitału jak i odsetek za opóźnienie w zwrocie pożyczki. Zawarcie przez strony umowy pożyczki w formie aktu notarialnego nie świadczy jednakże o odstąpieniu przez powoda od zapewnienia sobie trudnego do podważenia dowodu na okoliczność zawarcia umowy i jej treści. Ponadto wyjednanie od pozwanego oświadczenia o poddaniu obowiązku zwrotu pożyczki z odsetkami egzekucji z całego jego majątku umożliwiło powodowi stosunkowo proste dochodzenie jego roszczeń w razie niewykonania umowy przez

pozwanego. Wreszcie to, że zwrot udzielonej pożyczki został zabezpieczony tak silnym zabezpieczeniem, jakim jest hipoteka na lokalu mieszkalnym stanowiącym własność pozwanego, znacznie zmniejszyło ryzyko poniesienia przez powoda szkody na skutek niewykonania zobowiązania przez pozwanego. Okoliczności zawarcia umowy przez strony wskazują zatem, że jest to umowa zawarta na warunkach zbliżonych do umów pożyczek i kredytów zawieranych przez banki. W zasadzie więc zastrzeżenie na rzecz powoda odsetek za opóźnienie w zwrocie pożyczki przez pozwanego, w wysokości znacznie przewyższającej oprocentowanie stosowane przez banki przy udzielaniu pożyczek i kredytów krótkoterminowych, należało uznać – tak jak trafnie uczynił Sąd Okręgowy – za naruszające zasady współżycia społecznego. Jednakże nie ma podstaw, by ocenę tę odnieść tylko do odsetek za czas od dnia wytoczenia powództwa. Funkcja odsetek za opóźnienie do chwili wytoczenia o nie powództwa, jak i po tej chwili jest bowiem taka sama i nie ulega zmianie w zależności od tego, czy wierzyciel skorzystał czy też nie skorzystał z przysługującego mu uprawnienia do skapitalizowania odsetek należnych do chwili wytoczenia powództwa i żądania od nich odsetek za opóźnienie (art. 482 § 1 k.c.). W tym więc tylko zakresie zarzut kasacji naruszenia przez zaskarżony wyrok prawa materialnego (poza art. 482 § 1 k.c.) należało uznać za zasadny.

Z przytoczonych względów, mając na uwadze zakres, w jakim został zaskarżony kasacją wyrok Sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 393¹³ § 1 oraz art. 393¹⁹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., obowiązujących przed zmianą dokonaną ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. i mających zastosowanie w sprawie w związku z art. 3 tej ustawy oraz na podstawie art. 108 § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji.